

[Frank Jensen]

Så skal jeg sige til justitsministeren, at vi har ikke nogen beregninger på de beskæftigelsesmæssige konsekvenser af lovforslaget; det har justitsministeren vel heller ikke, justitsministeren har ikke lagt nogen undersøgelser og dokumentation frem for de beskæftigelsesmæssige konsekvenser. Det eneste, vi ved, er, at da Folketinget gennemførte embargoen over for Sydafrika, fik vi nøjagtig de samme henvendelser fra erhvervene, også fra faglige organisationer, om, at det ville medføre et beskæftigelsestab i Danmark i størrelsesordenen 10.000. Der vil altid komme sådanne henvendelser, når vi laver den slags lovgivning i Folketinget.

Det, vi kan sige, er, at det er en vurdering af, hvor stor en del af den danske tonnage der er beskæftiget med transporter mellem tredjelande. Justitsministeren har oplyst, at det er 95 pct. Ud fra det må vi så anslå, hvor stor en del der er transporter mellem tredjelande med våben. Det er min umiddelbare vurdering, at det ikke er i et omfang, så det vil medføre, at vi vil opleve en reduktion i beskæftigelsen inden for de maritime erhverv i den størrelsesorden, som blev fremført af den konservative ordfører.

Jeg mener, at begge synspunkter er påstande i debatten, men vi kan nu bruge udvalgsarbejdet til at få belyst påstandene bedre, og selvfølgelig skal de pågældende organisationer også have mulighed for at bede om foretræde for Folketingets Retsudvalg. Justitsministeren er naturligvis også velkommen til at bibringe Retsudvalget yderligere oplysninger på det beskæftigelsesmæssige område.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden:

Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til Retsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Meddelelser fra formanden:

Formanden:

Der er ikke mere på dagsordenen.

Medlemmer af Folketinget Jan Petersen (S), Jytte Andersen (S), Pernille Forchhammer (S), Jytte Hilden (S), Hans Jørgen Jensen (S), Jørn Pedersen (S), Peder Sass (S), Grete Schødt (S), Taanquist (S), Pernille Frahm (SF) og Hanne Thanning Jacobsen (SF) har meddelt mig, at de ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om nedsættelse af et førtidspensionsudvalg.

(Beslutningsforslag nr. B 78).

Socialministeren har meddelt mig, at hun ønsker i henhold til forretningsordenens § 19, stk. 4, at give Folketinget en skriftlig

Redegørelse om det sociale udviklingsprogram.

(Redegørelse nr. R 9).

Eksemplarer vil blive omdelt, og redegørelsen vil blive optaget i Folketingstidende.

Redegørelsen vil komme til forhandling onsdag den 8. maj 1990.

Skriftlig fremsættelse af forslag:

Jan Petersen (S):

Som ordfører for forslagsstillerne tillader jeg mig hermed at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om nedsættelse af et førtidspensionsudvalg.

(Beslutningsforslag nr. B 78).

Jeg henviser til de bemærkninger, der ledsager forslaget, og anbefaler det til Tingets velvillige behandling, idet det er forslagsstillernes opfattelse, at et bredt flertal i Tinget vil kunne tilslutte sig forslaget.

Skriftlig redegørelse:

Redegørelse af 25/4 91 om Det Sociale Udviklingsprogram (SUM-programmet)

(Redegørelse nr. R 9).

Socialministeren (Else Winther Andersen):

Indledning

Redegørelsen er regeringens midtvejsstatus for Det Sociale Udviklingsprogram. Udviklingsprogrammet blev påbegyndt i august 1988 og afsluttes med udgangen af 1991. I løbet af

[Socialministeren]

sommeren 1992 vil den endelige redegørelse for programmet foreligge i form af den forskningsmæssige evaluering af Det Sociale Udviklingsprogram. Den foreliggende redegørelse giver derfor udelukkende en kort orientering om det hidtidige forløb. Til brug for redegørelsen har de involverede forskningsinstitutioner/forskere bidraget med foreløbige resultater fra evalueringen.

Hovedpunkterne i redegørelsen er indholdet af de mange støttede lokale projekter, opdelt på prioriterede områder.

1. Baggrunden for Det Sociale Udviklingsprogram

Folketingets Socialudvalg afgav den 23. juni 1988 beretning om et socialt udviklingsprogram. Beretningen blev afgivet på baggrund af, at Folketinget havde afsat 50 mio. kr. på finansloven for 1988 og 100 mio. kr. om året i de følgende 3 finansår til fremme af social udvikling.

2. Formålet med udviklingsprogrammet

Formålet er at styrke det lokale initiativ og fremme omstillingen og den forebyggende indsats inden for det sociale område. Udviklingsprogrammet skal fremme lokalt forankret udviklingsarbejde for at styrke det lokale fællesskab og nedbryde generationsopsplitningen. Gennem programmet skal der skabes bedre muligheder for menneskers udfoldelse og deltagelse i de beslutningsprocesser, som vedrører deres dagligdag.

Konkret fremhævede beretningen støtte til udviklingsprojekter inden for følgende fem områder:

- Kulturelle, fritids- og uddannelsesaktiviteter, der har til hensigt at skabe bedre rammer og større helhed i børns dagligdag, bl.a. tilbud til de 0-6-årige og deres familier, projekter, der angiver nye veje til støtte til børn og børnefamilier i særlig vanskelige situationer,
- aktiviteter, der kan give mennesker i de erhvervsaktive aldersgrupper uden kontakt til arbejdslivet mulighed for at vende tilbage til erhverv eller til at indgå i en mere aktiv og udadvendt tilværelse,
- projekter, der støtter den fortsatte udvikling af omsorgen for ældre, f.eks. projekter, der styrker samarbejdet mellem social- og sundhedssektoren og mellem det kommunale og amtskommunale niveau,

- projekter, der støtter grupper med særlige behov, de meget ressourcetsvage grupper: flygtninge, indvandrere, forsorgshjemsklienter og mennesker med handicap,
- projekter med nye og utraditionelle indfaldsvinkler til forebyggelse/løsning af menneskers problemer.

3. Struktur og administration af udviklingsprogrammet

Til rådgivning om gennemførelsen af udviklingsprogrammet har socialministeren nedsat Socialministeriets Udviklingsråd og Socialministeriets Bevillingsudvalg. Til fremme og formidling af udviklingsprogrammet er der givet støtte til etableringen af et antal lokale formidlingsenheder.

Socialministeriets Udviklingsråd rådgiver ifølge sit kommissorium om de overordnede retningslinier for udviklingsmidlernes anvendelse og rådgiver i principielle spørgsmål omkring gennemførelsen af udviklingsprogrammet.

Amtssocialdirektør Karen Krause-Jensen er formand for udvalget, der i øvrigt er sammensat af personer udpeget af socialministeren efter indstilling fra kommunale og amtskommunale samarbejdspartnere, fra ministerier med relevans for det tværsektorielle samarbejde og fra forskningsinstitutioner og fra arbejdsmarkedet. Der er herudover repræsentanter fra private organisationer og foreninger og fra personer med særlig interesse/sagkundskab på området.

Socialministeriets Bevillingsudvalg rådgiver ifølge sit kommissorium ministeren om tildeling af støtte fra udviklingsmidlerne. Tildelingen sker i overensstemmelse med formålet for Det Sociale Udviklingsprogram.

Tidligere styrelseschef, nu socialpolitisk kommitteret, Ole Høeg er formand for udvalget, der i øvrigt består af medlemmer udpeget efter indstilling fra kommunale og amtskommunale samarbejdspartnere, ministerier med relevans for det tværsektorielle arbejde, forskningsinstitutioner og Kontaktudvalget til det frivillige sociale arbejde.

Socialministeriet er sekretariat for udvalgene.

Lokale formidlingsenheder. Efter indstilling fra Socialministeriets Bevillingsudvalg godkendte daværende socialminister Aase Olesen oprettelsen af i alt 20 lokale formidlingsenheder.

[Socialministeren]

der. Formidlingsenhederne skal fremme samarbejdet mellem offentlige myndigheder, private foreninger og uddannelses- og forskningsinstitutioner, herunder fremme tværsektorielt og tværfagligt samarbejde. Formidlingsenhederne er spredt geografisk og emnemæssigt.

4. Tilrettelæggelse af udviklingsprogrammet

Udviklingsprogrammet er tilrettelagt således, at der på baggrund af ansøgninger er ydet støtte til lokale projekter inden for de områder, der er særligt prioriterede i Folketingets Socialudvalgs beretning. Projekterne har modtaget støtte til gennemførelse af selve projektet, evaluering heraf og formidling af ideer m.v. Ved tildelingen af støtte er der lagt vægt på en rimelig fordeling på programmets emneområder, ligesom der også er tilstræbt en passende geografisk spredning af støttede udviklingsprojekter. Der er tillige iværksat en central erfaringsopsamling fra hele Det Sociale Udviklingsprogram.

Indhold og omfang beskrives nærmere nedenfor under punkt 6.

5. Økonomiske nøgletal

Den oprindelige bevilling på 350 mio. kr. udgør inklusive efterfølgende regulering (bl.a. pris- og lønregulering) i alt 364,2 mio. kr. Disse midler fordeler sig således på afholdte og planlagte aktiviteter:

	mio. kr.
1. Støtte til projekter	301,0
2. Lokale formidlingsenheder (konsulenter)	24,1
3. Forskning, den centrale erfaringsopsamling	18,9

4. Informationsvirksomhed (SUM-nyt, pub. i øvrigt)	8,0
5. Andet (møder, konferencer og administration, edb m.v.)	12,2
I alt	364,2

Der har været meget stor interesse for SUM-programmet, idet der indtil 1. april 1991 er indkommet 5.073 ansøgninger fordelt på 3.993 projekter. Samlet er der søgt om en støtte på i alt 2.103 mio. kr.

Det har derfor været nødvendigt med en stram prioritering af, hvilke projekter der har kunnet få støtte. Indtil 1. april 1991 har 1.591 projekter fået bevilget støtte fra SUM med et samlet beløb på i alt 272,4 mio. kr.

En amsvis opgørelse viser, at både ansøgningerne og de støttede projekter fordeler sig ret jævnt over hele landet. To tredjedele af projekterne har fået et beløb under 250.000 kr., mens de øvrige har fået mellem 250.000 kr. og 1 mio. kr.

6. Det Sociale Udviklingsprogram's hovedområder

Støtte til lokalt igangsatte udviklingsprojekter er grundstenen i SUM-programmet. På baggrund af forskernes midtvejsnotater til brug for den centrale erfaringsopsamling og den viden, som er opsamlet i Socialministeriet, skal der her gives et indblik i de mange aktiviteter, der er sat i gang i form af udviklingsprojekter på SUM-programmets hovedområder.

[Socialministeren]

SUM-støttede projekter opdelt på emneområder

	projekter		bevilget støtte	
	antal	pct.	1.000 kr.	pct.
Børn 0-6 år	167	9,7	19.278	7,1
Større børn og unge	219	12,8	24.194	8,9
Truede børn og børnefamilier	106	6,2	16.767	6,2
Aktivering og revalidering	242	14,1	40.133	14,7
Ældre	183	10,7	27.634	10,1
Mennesker med handicap	151	8,8	23.332	8,6
Særlig resourcesvage	125	7,3	26.266	9,6
Flygtninge og indvandrere	157	9,1	28.462	10,4
Lokalsamfund og forvaltning	241	14,0	52.817	19,4
Formidling af erfaringer	30	1,7	12.516	4,6
Andet	96	5,6	1.048	0,4
I alt	1.717	100,0	272.447	100,0

(Summen af projekter fra de enkelte emneområder er større end det samlede antal projekter, da nogle projekter undervejs har skiftet karakter, således at de først er indgået i ét emneområde for derefter at indgå i et andet. Derfor er der bevilget penge fra hvert af disse emneområder, ligesom projektet indgår i optællingen af projekter inden for hvert af disse emneområder).

6.1. Børn, unge og familier

Antal støttede projekter:

167 vedr. 0-6-årige

219 vedr. 6-18-årige

106 vedr. truede børn og unge

For *småbørnene* ligger tyngden i udvikling af det pædagogiske arbejde i daginstitutioner, herunder åbning mod nærmiljøet, inddragelse af familierne, vægt på krop/motorik, kultur, natur. Der er kun få ideer rettet direkte mod nedbringelse af ventelistetallet til dagpasning. Området er præget af det offentlige initiativ.

Projekterne om *større børn/unge* er præget af nytænkning i retning af større brugerindflydelse og vil tilgodese børnenes/de unges behov for at være producenter frem for passive modtagere af strukturerede pædagogstyrede tilbud og behov for krop-og-bevægelse, kultur/kunst, fart, medier, fleksibilitet. Der sættes på at inddrage de såkaldte »foreningsløse« unger og på tæt samarbejde på tværs af forvaltninger, mellem det offentlige og private foreninger, med

SSP om forebyggelse af misbrug og kriminalitet og mod mobilisering af nærmiljøets ressourcer.

Projekterne rettet mod *truede børn/unge og deres familier* er generelt en videreudvikling af den igangværende omstilling fra »individuel behandling« mod forebyggelse af døgnanbringelse, fra døgnindsats mod dagbehandling og, ikke mindst, mod involvering af hele familien i form af dagbehandling i institution eller i hjemmet. Tyngden ligger på helhedsbehandling af allerede identificerede problemfamilier, mens andre sigter bredere forebyggende med tidlig indsats f.eks. gennem åbne rådgivninger/familiecentre, netværksfremme, gruppearbejde eller specifikt mod forebyggelse af omsorgssvigt.

Det tværfaglige/tværasektorielle koordinerende samarbejde og ressourceomlægning er dominerende, og $\frac{2}{3}$ af projekterne er offentlige initiativer, hvor formålet også er at nedbringe de store omkostninger til døgnanbringelse.

Fælles temaer for projekterne om børn/unge og børnefamilier er: Helhedsorienteret, tværfaglig/tværasektoriel indsats, styrkelse/inddragelse af lokalsamfundets ressourcer, omstilling i forvaltningerne, herunder ressourceomlægning, tidlig forebyggende indsatser, netværksfremme, personaleudvikling.

6.2 Aktivering og revalidering

Antal støttede projekter: 242.

Hovedvægten på dette område er rettet mod arbejdsløse og kontanthjælpsmodtagere samt

[Socialministeren]

førtidspensionister, kriminelle, hjerneskadede, sent udviklede m.fl.

Projekterne drejer sig om aktiviteter, som motiverer til arbejde/uddannelse eller forbedrer livskvalitet. Det kan være kurser, beskæftigelsesrettede projekter, kulturelle/kreative projekter, undervisning og behandling. Nøglerordene er: At motivere, optræne og beskæftige.

Ved projektarbejde er det lykkedes at finde nye arbejdsmetoder, der er afpasset behovene hos forskellige målgrupper, herunder bl.a. kvinder, unge og langvarigt ledige kontanthjælpsmodtagere.

For særligt udsatte grupper er der igangsat målrettede aktiviteter, f.eks.: Aktivisering af førtidspensionister, genoptræning af hjerneskadede, ordblindeprojekter, projekter for sent udviklede. Disse projekter har et revalideringsmæssigt sigte.

I flere tilfælde har SUM-projekter givet direkte anledning til udvikling af praksis og regler på revalideringsområdet, f.eks. omkring forvalideringsprojekter og jobindslningsprojekter.

SUM-midlerne har sat skub i udviklingen af tværsektorielle samarbejdsmodeller og samarbejde kommuner imellem. Formidlingsenhederne har i flere tilfælde være igangsættere og koordinatore af fælleskommunale projekter. På det amtskommunale revalideringsområde er der kun i mindre omfang iværksat projekter på grund af få ansøgninger.

Erfaringerne viser, at det er muligt at aktivere langvarige bistandsklienter, og at SUM-projekterne har medvirket til at skabe basis for, at aktiveringspolitikken kan slå igennem i praksis.

6.3 Ældre

Antal støttede projekter: 183.

Projekterne fordeler sig på en lang række kategorier, hvor tyngden rent antalsmæssigt findes inden for følgende områder: Kommunale omstillingsprojekter, forebyggende/opsøgende arbejde, netværk/aktivitetsprojekter, institutionsudvikling og uddannelse af personale.

Nogle projekter drejer sig specielt om at forbedre boligmiljøet for at modvirke ældres ensomhed og isolation. Eksempler på perspektivrige udviklingstendenser er her fællesaktiviteter i boligmiljøerne og egentlige bofællesskaber, som både er til gavn for de ældre og kan aflaste de offentlige omsorgstilbud.

Til den aktuelle diskussion om pleje og omsorg af gamle med senil demens har SUM-projekterne givet øget viden. De foreløbige resultater fra erfaringsopsamlingen tyder på, at det er afgørende at investere i personaleudvikling og at bygge på familiens ressourcer, f.eks. ved oprettelse af selvhjælpsgrupper af pårørende.

På ældreområdet har SUM-programmet medvirket til at videreføre den igangværende udvikling hen imod kontinuitet, mere selvbestemmelse og brug af egne kræfter. Mange kommuner har gennemført omstilling på institutionsområdet og i bistanden til ældre i andre boligformer. F.eks. kan nævnes åbning af plejehjem mod lokalsamfundet, nye samarbejdslinier til sundheds- og kultursektoren og samlet organisering af personalet i institutions- og hjemmeplejen.

6.4 Mennesker med handicap.

Antal støttede projekter: 151.

Ca. 40 pct. af projekterne er for psykisk udviklingshæmmede, ca. 25 pct. er for andre handicapgrupper, og ca. 35 pct. er for alle handicappede i afgrænsede geografiske lokalområder.

Indholdsmæssigt handler projekterne om: Helhedsorienteret (amts)kommunal planlægning, hvor brugerne er med; nye boformer, ofte i sammenhæng med beskæftigelses- og fritidstilbud, der sikrer netværk for handicappede; beskyttet beskæftigelse, hvor grænserne til fritidsområdet opløses. På serviceområdet skabes der rådgivnings- og vejledningsordninger, der bruger handicappede med disses egen viden og kunnen som brugerkonsulenter og i støttegrupper, som ofte også er for pårørende. Nogle af disse er modelprojekter for de små og mindre kendte handicapgrupper. Ny teknologi spiller en rolle i flere typer projekter om alternative kommunikationsformer og nye behandlingsmetoder.

Der er kun få eksempler på, at der skabes tilknytning til arbejdsmarkedet for mennesker med handicap. Der savnes metodeudviklende forvalideringsprojekter for svagt fungerende personer med sans- og/eller bevægelseshandicap. Enkelte projekter af højskolelignende karakter kan dog tjene som modelprojekter.

Det er hovedsagelig de ansatte i den sociale sektors institutioner, forvaltninger og organisationer, der er initiativtagere til projekterne på

[Socialministeren]

handicapområdet. Kun få projekter er startet af de små handicapforeninger, som bygger på frivillig arbejdskraft. Videreførelsen af mange privatinitierede projekter vil afhænge af et øget forpligtende samspil med den offentlige sektor.

Idérigdom og kreativitet præger fritidsområdet: Ved foreningsliv og etablering af kulturtilbud, væresteder og cafeer skabes der beskæftigelse og grundlag for en ny kulturel identitet for mennesker med handicap. I projekter om beskyttet beskæftigelse opblødes grænserne til fritidsområdet.

6.5 Særlig ressourcetsvage grupper

Antal støttede projekter: 125.

»Særlig ressourcetsvage grupper« er en samlet betegnelse for: Relativt velafgrænsede målgrupper såsom sindslidende, misbrugere, marginaliserede socialt belastede persongrupper samt for personer med situations- eller sygdomsafledte problemer (krise/sorg, AIDS, voldsofre m.v.). Som indsatsområder indgår selvhjælpsgrupper og formidling af frivillig social rådgivning og bistand.

Ca. $\frac{3}{4}$ af projekterne er private initiativer. De offentligt iværksatte projekter retter sig fortrinsvis mod psykiatriske patienter og misbrugere.

Formålene domineres af nøgleord som aktivering, mobilisering af skjulte ressourcer, nedbrydning af klient/patientrollen og, ikke mindst, af ensomhed. Kun ganske få projekter har egentligt behandlingssigte, det gælder f.eks. projekter for alkoholmisbrugere efter Minnesotamodellen. Indsatsformerne varierer, men markante træk er: Koordineret helhedsindsats, tværfagligt/tværasektorielt samarbejde, netværksfremmende tiltag, brugerindflydelse, sundhedspædagogiske/kulturelle/idrætsaktiviteter, revalideringsindsats.

Ca. $\frac{1}{3}$ af projekterne retter sig mod sindslidende uden for hospitalsregi. Indsatsformerne er især (alternative) beskæftigelses/uddannelses/aktiveringstilbud, brugerstyrede cafeer, åben rådgivning, bofællesskaber, væresteder – hvoraf de fleste samtidig fremmer socialt fællesskab og netværk.

Mange af erfaringerne herfra kan nyttiggøres i de aktuelle bestræbelser for at forbedre ikke-indlagte sindslidendes tilværelse og livskvalitet.

6.6 Flygtninge og indvandrere

Antal støttede projekter: 157.

Den største gruppe projekter inden for flygtninge- og indvandrerområdet vedrører integration gennem uddannelse og kvalificering til arbejdsmarkedet. Her er der især satset meget på kvinderne. Andre projekter handler om integration i boligområder eller i daginstitutioner, om oplysning/information og om sundhed.

Sprogindlæring indgår i en stor del af projekterne. Selve undervisningen betales dog ad anden vej.

SUM-programmet har generelt medvirket til at vise nødvendigheden af en flerkulturel forståelse, og at det er nødvendigt, at flygtninge/indvandrere involveres i udformningen af foranstaltninger for deres gruppe. Det har også afdækket behovet for tværasektorielt samarbejde med hensyn til at kombinere undervisning med beskæftigelse og rådgivning.

6.7 Generelle lokalsamfunds- og forvaltningsprojekter

Antal støttede projekter: 241.

Projekterne kan karakteriseres som helhedsorienterede, tværgående samarbejdsprojekter og forvaltnings-/organisationsprojekter. Der er stor bredde i projekternes indhold:

- I en række projekter starter man »helt fra bunden«. Det kan være en bar mark, hvor der er planer om at opføre et nyt boligområde eller opbygge et helt nyt lokalsamfund.
- Nogle projekter griber direkte fat i uddannelsesdimensionen både på lokalsamfundsområdet og på forsøgs- og udviklingsområdet generelt. Her satses på at anvende udviklingserfaringer direkte i en uddannelsessammenhæng.
- Flere projekter tager udgangspunkt i det lokale foreningssamarbejde og borgeraktiviteten i lokalområdet og har til formål at udvikle fritids- og aktivitetstilbud til brede befolkningsgrupper og relaterer sig til den store del af den sociale sektor, som ikke i snæver forstand sigter mod løsningen af svære sociale problemer.
- En del projekter er forvaltningsprojekter. Her satses på udvikling af forvaltningen og en omstilling, som i de fleste tilfælde indeholder et øget samarbejde mellem den offentlige sektor og det lokale, frivillige arbejde.

[Socialministeren]

– Et mindre antal projekter er sundhedsprojekter med en bred indfaldsvinkel til sundhed.

I mange projekter sættes der på en bedre koordinering af og samvirke mellem private og offentlige aktiviteter og mere fleksible tilbud, der er tilpasset de lokale forudsætninger. Parterne bindes sammen i projektgrupper og lignende, hvor man forsøger at etablere et ligeværdigt samarbejde. Man kan her tale om »lokale partnerskaber«.

I mange projekter tænkes der tværfagligt og tværsektorielt, men forholdsvis få projekter bygger på relationer til det lokale arbejdsmarked.

Projekterne i denne gruppe er i høj grad forsøg på at konkretisere muligheder og betingelser for at realisere socialpolitiske målsætninger om øget decentralisering gennem udvikling af nærdemokratiske beslutninger. Desuden gives der nye bud på ansvars- og opgavefordeling mellem den offentlige sektor og det øvrige samfund.

6.8 På tværs af de lokale udviklingsprojekter

Udviklingsarbejdet har fået et skub fremad og er tilsyneladende geografisk slået igennem mere bredt, således at det nu indgår naturligt i opgaveløsningen lokalt i mange kommuner.

På tværs af områderne tegner der sig et billede af en udvikling bort fra institutionsløsninger, åbning af institutioner mod lokalsamfundet, større bruger- og borgerindflydelse og et øget samvirke mellem offentlig og privat indsats om løsningen af sociale opgaver.

Der sættes på øget samarbejde mellem socialsektoren og skole- og kultursektoren og et tættere samarbejde mellem forvaltninger, institutioner og lokale foreninger og klubber, herunder idrætsforeninger og oplysningsforbund. Selvhjælpsgrupper vinder frem inden for hele det sociale område.

Der skabes herved en grobund for udvikling af de sociale netværk og en styrkelse af borgernes muligheder for selv at tackle problemer.

Samarbejde på tværs af faggrupper, sektorer og mellem offentlig og privat sektor kan være vanskelig, men synes især at fungere på »gulvplan«.

Arbejdsmarkedet har især bidraget til revaliderings- og aktiveringsprojekter, men medvirker kun i begrænset omfang på andre områder.

Samlet repræsenterer de lokale projekter en vældig fond af viden med praktiske erfaringer om, hvordan tingene kan gøres anderledes og bedre, men lige så vigtigt også om, hvad man eventuelt ikke skal gøre.

6.9 Støtte til andre projekter, herunder projekter om anvendelse af erfaringer

Ved gennemførelsen af Det Sociale Udviklingsprogram har det været centralt, at støtte til de lokale projekter skal give sig udslag i varige forandringer.

De mange udviklingsprojekter kan sætte sig varige spor i den socialpolitiske virkelighed på mange måder: gennem direkte videreførelse af de enkelte projekter, gennem inddragelse af egne eller andres erfaringer i planlægning og omstilling, gennem inddragelse af ny viden og erkendelse i grund-, videre- og efteruddannelse og gennem udbredelse af udviklingsorienterede arbejdsformer. Erfaringer fra en del projekter er allerede videreført på disse måder.

I den resterende del af Det Sociale Udviklingsprogram er det besluttet udelukkende at støtte projekter, der har til formål at videreføre eller på anden måde anvende allerede indvundne erfaringer.

Der vil blive tildelt støtte til projekter, som vedrører konkret overførsel og anvendelse af SUM-erfaringer. Der sigtes bredt på erfaringsanvendelse/overførsel til (amts)kommuner og private organisationer. Endvidere støttes uddannelsesprojekter, hvor erfaringerne finder anvendelse, og projekter, der tilgodeser frivilliges behov for uddannelse samt støtter op om samarbejde mellem det frivillige sociale arbejde og det offentlige.

Som eksempler kan nævnes kurser, studie-kredse, »workshops« m.v. med det formål at formidle viden og erfaringer om metoder, resultater og teknikker og projekter, hvor uddannelse bruges som et middel til at gennemføre større omlægninger, f.eks. i omstillingen »fra plejehjem til ældrebolig«. Som eksempler kan også nævnes overførsel af erfaringer til grund-, videre- og efteruddannelsesprojekter på uddannelsesinstitutioner.

Som et ganske særligt prioriteret projekt om erfaringsanvendelse/overførsel skal nævnes kommuneprojektet »Der er brug for alle«. Et antal kommuner er udvalgt til et større samlet projekt, hvor man bl.a. gennem en mere syste-

[Socialministeren]

matisk anvendelse af erfaringer fra SUM-programmet skal forsøge at aktivere langvarige kontanthjælpsmodtagere og førtidspensionister.

7. Formidling af ideer, viden og erfaringer fra Det Sociale Udviklingsprogram

Ved gennemførelsen af Det Sociale Udviklingsprogram er der allerede fra starten lagt stor vægt på, at ideer, viden og erfaringer fra de mange støttede projekter formidles til alle med interesse for den sociale udvikling.

For at tilgodese de meget forskelligartede behov for formidling er der iværksat en bred vifte af aktiviteter.

Socialministeriet har først og fremmest ydet støtte til enkeltprojekter om formidling, fortrinsvis ved støtte til beskrivelse af enkeltprojekter og anden formidling af erfaringer fra enkeltprojekter som f.eks. lokalkonferencer.

Socialministeriet har herudover igangsat informationsvirksomhed. Formålet hermed er at formidle viden og erfaringer på tværs af enkeltprojekter og inddrage mere landsdækkende perspektiver. Virksomheden omfatter:

- SUM-projektdatabase.
- Nyhedsbladet SUM-nyt, med bl.a. oplysning om støttede projekter.
- Tidsskriftet SUMma Summarum, formidlingsorgan for den centrale erfaringsopsamling.
- Konferencer og seminarer om udviklingsprogrammet.
- Løbende formidling til dagspresse, fagblade m.v., med journalistisk bistand.

Socialministeriets Udviklingsråd har afholdt to konferencer, en i 1989, hvor der blev gjort status efter det første år, og senest i juni 1990 i Horsens, hvor kursen for resten af SUM-programmet var til debat. En tredje landsdækkende konference vil blive afholdt 28. august 1991.

Som et eksempel på, hvordan man kan formidle erfaringer fra SUM-projekter, skal nævnes afholdelsen af en revalideringsmesse i Randers i april 1991. En amtskommune er her gået i samarbejde med en formidlingsenhed, en forsker, udviklingsprojekter, der vedrører aktivering/revalidering, en uddannelsesinstitution og Socialministeriet om at overføre og anvende projekterfaringer til andre interesserede.

Formidlingsenhederne spiller en vigtig rolle i formidlingsvirksomheden på lokalt, regionalt og centralt plan.

Formidlingsenhederne vejleder om igangsættelse af projekter, rådgiver om projekter, opsamler, systematiserer og formidler erfaringer, skaber debat, opbygger netværk, skaber samarbejde mellem projekter regionalt og emnemæssigt, støtter videreførelse af gode projekter og udvikler formidlingsmetoder. Virksomheden har i øvrigt været at medvirke til, at erfaringer anvendes i rette sammenhænge, det vil sige såvel inden for den offentlige forvaltning, institutioner m.v. som inden for det frivillige sociale arbejde.

8. Den centrale erfaringsopsamling

I forbindelse med de fleste udviklingsprojekter foretages en evaluering – ekstern eller intern. Herudover er der iværksat en central erfaringsopsamling fra SUM-programmet i efteråret 1989. Herigennem sker både opsamlinger af erfaringer på tværs af de mange lokale udviklingsprojekter, som er i gang inden for programmets prioriterede områder, og mere sammenfattende erfaringsopsamlinger på tværs af områder. Der sker også en erfaringsopsamling fra formidlingsenhederne. Arbejdet udføres af forskere fra en række forskellige forskningsinstitutioner. En løbende formidling fra forskerne sker bl.a. gennem bladet SUMma Summarum.

De afsluttende forskningsrapporter vil foreligge senest sommeren 1992.

9. Det fremtidige udviklingsarbejde

Allerede nu indgår de foreløbige erfaringer fra udviklingsprogrammet i de centrale overvejelser om tilrettelæggelse af rammerne for det fremtidige sociale arbejde, og lokalt er man også i fuld gang med at anvende erfaringerne. Når den endelige erfaringsopsamling fra SUM-programmet foreligger, vil der blive taget stilling til, om der er behov for yderligere centrale initiativer.

Efter Det Sociale Udviklingsprograms ophør er det vigtigt, at den socialpolitiske indsats også fortsat løbende tilpasses og udvikles i forhold til den samfundsmæssige udvikling. Det sociale område er meget ressourcerkrævende, og det er derfor af afgørende betydning, at der til sta-

[Socialministeren]

dighed sikres den bedst mulige effekt af indsatsen.

Formidlingsenhederne har allerede nu vist sig at være et værdifuldt redskab til at fremme samarbejdet mellem borgere, projekter, kommuner, amtskommuner, frivillige organisationer, uddannelsesinstitutioner og det centrale niveau. For fortsat at styrke samarbejdet mellem de mange niveauer inden for det sociale område vil regeringen i 1992 støtte en videreførelse af en lokal formidlingsfunktion. Støtten vil blive ydet med henblik på formidling af resultaterne fra Det Sociale Udviklingsprogram.

Det er regeringens opfattelse, at man med Det Sociale Udviklingsprogram allerede nu er nået et væsentligt skridt mod at modernisere og udvikle den sociale sektor. Vi vil i den kommende tid arbejde for at bruge og videreudvikle den store viden og de mange erfaringer, der nu er på området.

Meddelelser fra formanden:**Formanden:**

Der er ikke mere at foretage i dette møde.

Der er foretaget ændringer i følgende udvalg:

Retsudvalget (25/4 91):

Udtræder: Pia Kjærsgaard (FP)
Ny stedf.: Kirsten Jacobsen (FP)

Det Udenrigspolitiske Nævn (25/4 91):
Udtræder: Niels Helveg Petersen (RV)
Nyt medl.: Jørgen Estrup (RV)
Udtræder: Ole Donner (FP)
Nyt medl.: Annette Just (FP)

Markedsudvalget (25/4 91):
Udtræder: Kim Behnke (FP)
Nyt medl.: Annette Just (FP)

Udvalget vedrørende en bæredygtig landbrugsudvikling (25/4 91):
Udtræder: Niels Helveg Petersen (RV)
Ny stedf.: Lone Dybkjær (RV)

Folketingets næste møde afholdes tirsdag den 30. april 1991 kl. 13.00.

Angående dagsordenen skal jeg henvise til den dagsorden, der er opslået i salen.

Med hensyn til de øvrige møder i den kommende uge skal jeg henvise til den omdelte ugeplan.

Mødet hævet kl. 16.30
